

КЕРАМІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО В БАРУ В КІНЦІ ХІХ НА ПОЧАТКУ ХХ ст.

В 1989 році під час проведення земляних робіт (прокладання теплотраси) по вул. Володарського (колишній Гончарній) було розкрито і зруйновано кілька старих гончарних печей. На жаль, про це нам стало відомо вже пізно восени, і ми змогли провести невеличке дослідження залишків лише однієї гончарної печі. Теплотраса пройшла через середину печі, залишивши непошкодженою незначну її частину. Залишки печі знаходилися на глибині 50 см. від сучасної поверхні. Нами було простежено частину зовнішньої, ледь овальної форми, стінки товщиною 20 см. та одного «козла», на якому тримались черинь печі. Піч була збудована з цегли, обмашена глиною. У глині багато фрагментів кераміки. Біля печі також знаходилась бита кераміка, основна маса знайденої кераміки була зосереджена у заглибленні між «козлом» і зовнішньою стінкою печі. Розміри заглиблення 100x60x60 см. Воно повністю було заповнене битою керамікою, в основному мисками. Мабуть після того, як гончарна піч стала непотрібною, її використовували як місце, куди скидали кераміку, що була забракована після першого випалу; випалена вона добре, але гончарів, мабуть не влаштувала якість розпису.

Частина фрагментів кераміки була зібрана також навколо печі; частину (включаючи і цілі посудини) передала вчителька української мови і літератури СШ № 1 м. Бару Панчишина Ж. Д. разом зі своїми учнями.

Є в зібраній нами колекції миски, баньки, збанки, підвазонники, глечики, слоїки, гладушики, макітри, ринки (останні 5 форм в одиничних екземплярах), а також черепиця. Мисок — 94 (10 з них реставровано), а для решти можлива їх графічна реконструкція. Миски 3-х категорій: з розписом по червоному чи білому ангобу і просто полив'яні, неорнаментовані.

I. Миски з розписом по червоному ангобу

1. В трьох місцях миски (по вінчику, стінці, дні) нанесено концентричні білі смуги (по самому верху вінчика інколи одна «кривулька»). Основний орнаментальний пояс розміщується на стінці миски: поверх білих смуг розміщуються кривульки, плями різних форм і кольорів, поперечні стрічки. Значна частина розписів виконана в техніці фляндрівки. Інколи цей орнаментальний пояс обмежується з обох боків товстими зеленими лініями.

2. Білі концентричні смуги нанесено лише по вінчику і дну, а основна частина стінок розписується безформними плямами, крапками, косими стрічками з фляндрованими елементами, віночками, плямами, що розташовуються в одну лінію по всьому діаметру, миски; концентричними зелено-коричнево-білими лініями; кривульками.

3. По широкому вінчику між білих концентричних ліній — велика «кривульках», у зигзагах якої овальні коричневі плями.

Невеличка мисочка орнаментована двома концентричними лініями: одна по вінчику, друга — по дну.

5. В одному випадку на дні замість білих концентричних смуг — зелено-коричнево-біла «квіточка» утворена з плям фляндрівкою.

II. Миски з розписом по білому фоні.

1. Асиметрична композиція — квітковий мотив з пташкою;

2. Симетрично-квітова композиція — в центрі миски 4-х пелюсткова квітка, а між пелюстками — 4 круглих плями;

3. Симетрично-кругова композиція — з рослинними та геометричними елементами.

III. Миски сфероконічної форми, неорнаментовані, полива по червоному ангобу.

IV. Баньки всі облиті білим ангобом.

Розпис у вигляді кривульок, зигзагів, концентричних ліній. Всі лінії виконані коричневою, а проміжки заповнені зеленою та оранжево-коричневою фарбами.

V. Збанки еліпсоїдної форми, з широкою горловиною з ручкою. Ангоб білий (за одним винятком). Контурні лінії — коричневі, заповнення — зеленою та оранжевою фарбами.

VI. Глечики — невеличкі, з ручкою, по білому ангобу розпис зеленою фарбою (кривульки, концентричні лінії)-

VII 1. Горщики — різновидної форми, з невисоким вінчиком, з ручкою, Орнамент у вигляді товстих — косих та зигзагоподібних ліній, що обмежуються концентричними лініями.

2. Горщик невеличкий, поливаний зовні, полива чорна, з середини— жовта.

3. Горщик, по світло-коричневому ангобові якого — розпис темно-коричневим ангобом: на фоні прямих ліній — квіти, що розміщуються одна за одною по всіх плічках горщика, під квітами ряд видовжених плям. Ручка прикрашена хвилястою лінією, яка широким мазком переходить на тулуб горщика.

Решта досліджуваного матеріалу (підвазонники, слоїки, гладушки, макітри, ринки) — представлена окремими фрагментами. В цьому ж культурному шарі школярами були знайдені монети кінця XIX ст., таким чином ми можемо датувати піч і всі знахідки з неї кінцем XIX — поч. XX ст., весь досліджуваний матеріал значно розширює наші знання про гончарне виробництво в Бару і потребує ще цілого ряду уточнень.

Розглядаючи вищенаведений матеріал, необхідно відмітити, що мабуть настав час розширити сферу діяльності такої науки як археологія на зовсім недалекі від нас часи. Обмаль зібраних етнографічних матеріалів, приведе нас, в недалекому майбутньому, до планомірних археологічних досліджень старих гончарних центрів.

Виходячи з цього, постає ще одна проблема: необхідність вивчення і взяття під охорону гончарних осередків, що на сьогодні вже не діють. Інформація про них у нас обмежена, а основні матеріали знаходяться в землі і чекають на своїх дослідників.

Література:

Рудак В. А. Кераміка м. Бара // Українське мистецтвознавство. — Вип. VI. — К., 1974.

АНОХІНА Л. С

(м. **Вінниця**)

ПОДІЛЬСЬКИЙ РУШНИК В КОЛЕКЦІЇ ВІННИЦЬКОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ

Рушники були і залишаються складовою частиною традиційно-побутової культури українців.

Без них не існувала хата, не відбувалася жодна важлива подія в житті. Родини і хрестини, заручини і весілля, проводи у дорогу, зустріч бажаних гостей, пам'ять про рідний дім... При зведені хати застеляли підвалини, ними піднімали сволок. Весною, коли сходило жито, люди виходили в поле і родиною обходили лан, несучи на рушникові хліб-сіль. Ними скріплювали купівлю-продаж тварин, щоб «велось у господарстві». Навіть труну опускали в могилу на рушникові.

Отож, рушниковий символ супроводжував людину від народження і до кінця життя.

В музейній колекції зберігається 133 рушники. Щодо класифікації вони поділяються на домотканні і вишиті. Домотканні за видом переплетення (структурою і малюнком) в свою чергу відносяться до гладких і візерункових- Гладкі ткалися технікою простого полотняного переплетення, а узорчаті — саржевим і перебірним. Для досягнення декоративних якостей рушника, залежно від задуму, майстер комбінував техніки. Акцентні мотиви в орнаменті піднімалися рельєфно над загальним фоном за допомогою перебору — піднімання ниток основи вручну.

Найбільшу групу в колекції музею складають вишиті рушники. Старовинні рушники вишиті на домотканому полотні гладдю і техніками, які є її різновидами. В основі орнаменту — геометризоване зображення краси землі. В колористичному відношенні — виключно чорна і червона гама. Рушники, датовані початком ХХ ст., вишиті хрестом і з часом кольорова